

Πάυλος Μελάς: Το 1904 έπεσε στον αγώνα για την απελευθέρωση της Μακεδονίας

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Αποτέλεσε υπόδειγμα γενναιότητας και αυταπάρνησης για την απελευθέρωση της πατρίδας στην ελληνική ιστορία

«Βούλγαρος να μη μείνει». Αυτή ήταν η τελευταία φράση του Παύλου Μελά, λίγο πριν ξεψυχήσει στις 13 Οκτωβρίου του 1904, θανάσιμα τραυματισμένος στη μάχη που δόθηκε στη Στάτιστα με Τουρκικό απόσπασμα 150 ανδρών ο ήρωας του Μακεδονικού Αγώνα Παύλος Μελάς.

Γύρω από το σώμα του νεκρού Π. Μελά εκτυλίχθηκε μια διπλωματική επιχείρηση για την παραλαβή και ενταφιασμό του. Οι Έλληνες δεν ήθελαν να γίνει γνωστό στους Τούρκους ποιος ήταν ο νεκρός, και συγκεκριμένα ότι ήταν Έλληνας αξιωματικός, διότι αυτό θα δημιουργούσε διπλωματική κρίση.

Αρχικά ο νεκρός θάφτηκε από τους χωρικούς έξω από τη Στάτιστα, ενώ οι Τούρκοι δεν γνώριζαν την ταυτότητά του. Αργότερα ο προεστός της Σιάτιστας ονόματι Ντίνας απεσταλμένος της ελληνικής πλευράς (πιθανώς του Μητροπολίτη Καστοριάς Γερμανού Καραβαγγέλη ή του οπλαρχηγού Κύρου) επιχείρησε να ξεθάψει και να μεταφέρει αλλού τον νεκρό. Στο μεταξύ όμως ο θάνατος του Μελά είχε μαθευτεί στην Αθήνα και η Τουρκική πρεσβεία στην Αθήνα ειδοποίησε τις Τουρκικές Αρχές της Θεσσαλονίκης να βρουν το πτώμα ώστε να το

χρησιμοποιήσουν ως απόδειξη της Ελληνικής επέμβασης σε Τουρκική επικράτεια. Έτσι, ενώ ο Ντίνας έκανε την εκταφή εμφανίστηκε Τουρκικός στρατός. Τότε έκοψε βιαστικά το κεφάλι του νεκρού και έφυγε.

Το κεφάλι τάφηκε μπροστά στην Ωραία Πύλη του Ναού της Αγίας Παρασκευής στο χωριό Πισοδέρι ενώ οι Τούρκοι πήραν το ακέφαλο σώμα και το πήγαν στην Καστοριά για αναγνώριση. Ο Γερμανός Καραβαγγέλης, που γνώριζε τα πάντα, κινητοποίησε τη νεολαία της Καστοριάς που περικύκλωσε το Διοικητήριο και απαιτούσε να τους δοθεί το σώμα «κάποιου Ζέζα» που ήταν Έλληνας. Ο Μητροπολίτης, προειδοποιώντας ότι μπορεί να συμβούν ταραχές που θα έβλαπταν την ειρηνική συμβίωση Τούρκων και Ελλήνων κατάφερε να του δοθεί το σώμα το οποίο και τάφηκε στο παρεκκλήσιο των Ταξιαρχών κοντά στο Μητροπολιτικό Μέγαρο Καστοριάς. Ο Παύλος Μελάς αποτέλεσε υπόδειγμα γενναιότητας και αυταπάρνησης για την απελευθέρωση της πατρίδας στην ελληνική ιστορία.

Μετά το θάνατο του η δράση των Ελληνικών δυνάμεων έγινε πιο έντονη, περιορίζοντας τη δράση των Βούλγαρων κομιτατζήδων, και επιτυγχάνοντας την ένωση Δυτικής και Κεντρικής Μακεδονίας με την Ελλάδα.

Σήμερα, το όνομα του Παύλου Μελά φέρει προς τιμή του το χωριό Στάτιστα ενώ πλήθος προτομών του στολίζουν πλατείες πόλεων μεταξύ των οποίων στη Θεσσαλονίκη, την Αθήνα, την Κοζάνη και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας. Στη Θεσσαλονίκη, μετά το πρόγραμμα Καλλικράτης, οι τρεις δήμοι «Σταυρουπόλεως, Πολίχνης, Ευκαρπίας» ενώθηκαν σε ένα δήμο με την ονομασία Παύλος Μελάς.

Ο Παύλος Μελάς θεωρείται σύμβολο του Μακεδονικού Αγώνα, και πολλά προσωπικά του αντικείμενα εκτίθενται τώρα στο Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα Θεσσαλονίκης και στο μουσείο Παύλος Μελάς στην Καστοριά.

Γεννήθηκε στη Μασσαλία της Νότιας Γαλλίας . Η καταγωγή της οικογένειάς του ήταν από τον Παρακάλαμο Πωγωνίου της Περιφερειακής Ενότητας Ιωαννίνων. Μετά τη μετακίνηση της οικογένειας στην Αθήνα, σπούδασε στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων απ' όπου αποφοίτησε ως ανθυπολοχαγός του πυροβολικού το 1891. Φέροντας τύψεις για την έκβαση του πολέμου του 1897 συμμετείχε από τους πρώτους στο ιδρυθέν το 1900 Μακεδονικό κομιτάτο για την εμπύχωση του απογοητευμένου ελληνικού πληθυσμού της Μακεδονίας και σε αντίδραση στη δράση των Βουλγάρων κομιτατζήδων.

Έτσι από τον Φεβρουάριο του 1904 ο Παύλος Μελάς έσπευσε με άλλους τρεις αξιωματικούς, τους Α. Κοντούλη, Α. Παπούλα και Γ. Κολοκοτρώνη, προς επιτόπια μελέτη της κατάστασης. Αποτυγχάνοντας σε εκείνη την πρώτη προσπάθεια, επανήλθε τον Ιούλιο του ίδιου έτους οπότε και εισήλθε στη Μακεδονία ως

ζωέμπορος με το όνομα «Πέτρος Δέδες». Μετά 20ήμερη παραμονή συναντήθηκε με τον Λάμπρο Κορομηλά στη Θεσσαλονίκη ανταλλάσσοντας σκέψεις για ανάληψη επιχειρήσεων και στη συνέχεια επέστρεψε στην Αθήνα.

Στις 18 Αυγούστου όταν όλα ήταν έτοιμα κατά το σχέδιο ο Παύλος Μελάς με το επιχειρησιακό όνομα Καπετάν Μίκης Ζέζας, επικεφαλής σώματος εκ 35 μόλις ανδρών, που το αποτελούσαν Μακεδόνες, Μανιάτες και Κρητικοί, ανέλαβε την αρχηγία του Μακεδονικού αγώνα ενάντια στους Βούλγαρους και εισήλθε ένοπλα στα Μακεδονικά εδάφη με την εντολή να ασκεί καθήκοντα αρχηγού και στις μικρότερες ομάδες που δρούσαν εν τω μεταξύ στη περιφέρειες Μοναστηρίου και Καστοριάς. Πληροφορηθέντες οι Τούρκοι από διάφορους καταδότες περί της εισόδου και της δράσης του Παύλου Μελά έθεσαν προς καταδίωξη του πολυάριθμο τουρκικό απόσπασμα.

Παρά τις συνεχείς διώξεις του Οθωμανικού στρατού ο Παύλος Μελάς άρχισε ν' αποδεκατίζει τις βουλγαρικές ομάδες με βάση τα χωριά Λιγκοβάνη και Λίχυβο. Όμως στις 13 Οκτωβρίου 1904 βρισκόμενος στη Στάτιστα και προδομένος από την βουλγάρικη συμμορία του Μήτρου Βλάχου περικυκλώθηκε από Τουρκικό απόσπασμα 150 ανδρών. Μετά από δίωρη λυσσαλέα μάχη διέταξε αιφνίδια έξοδο τεθείς επικεφαλής των ανδρών του. Στην επιχείρηση αυτή τραυματίστηκε θανάσιμα στην οσφυϊκή χώρα και πέθανε μετά από μισή ώρα στα χέρια του φίλου του, Γεώργιο Στρατινάκη.

Εις μνήμην του Σύμβολο του Μακεδονικού Αγώνα

«Ενός ανδρός το αίμα αν ποτίσει το χώμα της Μακεδονίας, θα ξυπνήσουν οι κοιμώμενοι, θα εγκαρδιωθώσιν οι τρομοκρατηθέντες, θα φυτρώσωσιν επί της γης εκδικηταί και σωτήρες». Αυτά πίστευε ο πρωτεργάτης του Μακεδονικού Αγώνα και με το αίμα του πότισε και ανέστησε το δέντρο του αγώνα στην Μακεδονία με την αναβίωση του κλεφταρματολισμού.

Και πράγματι ο ηρωικός θάνατος του ανθυπολοχαγού Παύλου Μελά στις 13 Οκτωβρίου 1904 στα Στάτιτσα - σημερινό χωριό Μελάς - της περιοχής Καστοριάς, ήταν ένα γεγονός που συγκλόνησε τους Έλληνες και συνέγειρε τον Ελληνισμό. Κατά τις τελευταίες

δεκαετίες η ημερομηνία αυτή έχει καθιερωθεί να τιμάται ως η συμβολική ημέρα ενάρξεως του Μακεδονικού Αγώνα (1904-1908). Φέτος οι εορτασμοί αποκτούν μεγαλύτερη λαμπρότητα διότι έχει περάσει ένας αιώνας. Και είναι υποχρέωσή μας να θυμόμαστε και να τιμούμε αυτούς που αγωνίστηκαν για την ελευθερία των ελληνικών εδαφών. Διότι λαός που δεν τιμά τους μαχητές της ελευθερίας είναι καταδικασμένος να ξαναχάσει αυτή την πολύτιμη ελευθερία.

Τότε από κάθε γωνιά της Ελληνικής γης άρχισαν να καταφθάνουν στη Μακεδονία γενναίοι άνδρες, που έγιναν δεκτοί από τους Μακεδόνες καπεταναίους με ενθουσιασμό. «Ποτέ στην ιστορία του Ελληνισμού τόσο λίγοι δεν προσέφεραν τόσο πολλά μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα» θα τονίσει ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος για εκείνο τον Μακεδονικό Αγώνα.

Το Έθνος έπλασε τους ήρωές του και τους προίκισε με τα γνωρίσματα της προτιμήσεώς του. Αποδέκτης και συνεχιστής αυτής της παραδόσεως υπήρξε και ο Παύλος Μελάς. Νέος αξιωματικός του Ελληνικού Στρατού, γόνος «καλής» οικογενείας των Αθηνών. Γεννήθηκε στις 29 Μαρτίου 1870 στη Μασαλία. Ήταν γιος του Μιχαήλ και της Ελένης, κόρης του Κεφαλλονίτη μεγαλεμπόρου Βουτσινά από την Οδησό. Αποφοίτησε από τη Σχολή Ευελπίδων το 1891. Από τα φοιτητικά του χρόνια αναμείχθηκε στο Εθνικό Κίνημα, που είχε υψώσει τη σημαία της απελευθέρωσης των σκλάβων αδελφών. Από το 1894 έγινε βασικό στέλεχος της Εθνικής Εταιρείας και αγωνίστηκε για την διάδοση των σκοπών της. Πήρε μέρος στον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 ως ανθυπολοχαγός, υπό τον συνταγματάρχη Ζορμπά.

Ο Μακεδονικός Αγώνας, που ουσιαστικά είχε αρχίσει το 1899, θα πάρει δραματικό χαρακτήρα το 1903-1904 όταν οι Βούλγαροι Κομιτατζήδες διεκδικούσαν την Μακεδονία και ο αγώνας τους στράφηκε κατά των Ελλήνων. Στην Αθήνα το κίνημα του αλυτρωτισμού ζωντανεύει σε νέα πια βάση: πρέπει να αντιμετωπισθεί ο

βουλγαρικός κίνδυνος. Ο Παύλος Μελάς πρωτοστατεί σ' αυτήν την κίνηση. Η γυναίκα του Ναταλία το γένος Δραγούμη, είναι Μακεδόνισσα. Γυναικαδελφός του ο Ίων Δραγούμης, η ακοίμητη συνείδηση της εποχής του. Παύλος και Ίων μοιράζονται την ίδια αγάπη για την πατρίδα.

Στις πρώτες ελληνικές αντάρτικες ομάδες στη Μακεδονία, άρχισε η κινητοποίηση αποστολής εθελοντών από την Ελλάδα. Ο Παύλος Μελάς απέβη η ψυχή αυτής της κίνησης. Οι τρεις έξοδοί του στη Μακεδονία έχουν περάσει στη σφαίρα του θρύλου.

Οι λοχαγοί Αναστάσιος Παπούλας και Αλέξανδρος Κοντούλης και οι ανθυπολοχαγοί Γεώργιος Κολοκοτρώνης και Παύλος Μελάς μπαίνουν μυστικά για πρώτη φορά στη Μακεδονία τον Φεβρουάριο του 1904 για να μελετήσουν την κατάσταση και να υποδείξουν πρακτικά μέτρα. Όμως τίθενται σύντομα στο στόχαστρο των Τούρκων και εξαναγκάζονται να αποχωρήσουν. Για δεύτερη φορά επιστρέφει τον Ιούλιο ως δήθεν ζωέμπορος Πέτρος Δέδες και για τρίτη φορά, κάνοντας χρήση της αδειάς του, σταλμένος όμως επίσημα από το Μακεδονικό Κομιτάτο της Αθήνας «εξήλθεν εις Μακεδονίαν χωρίς να εννοηθή υπό των ημετέρων και τουρκικών αρχών. Εκεί συναντήθη μετά ενόπλου σώματος Ελλήνων Μακεδόνων, του οποίου μέλη ήσαν Κρήτες και Κύπριοι και Μακεδόνες και το οποίον αναγνώρισαν τας υπερόχους αρετάς του τον ανεκήρυξεν αρχηγόν λαβόντα το ψευδώνυμο Μίκης Ζέζας. (Μίκης είναι το όνομα του μικρού του υιού, Ζέζε δε αλβανιστί μαύρος).

Περνά τα σύνορα από τη μεριά της Κοζάνης με σώμα 35 ανδρών τη νύχτα της 27ης προς 28 Αυγούστου 1904. Από την είσοδό του στη Μακεδονία στο σύντομο διάστημα που μεσολάβησε ως το θάνατό του, φρόντισε να οργανώσει την τοπική άμυνα και να ενισχύσει το φρόνημα των κατοίκων. Προσπάθησε να εκφοβίσει τους Βουλγάρους και να επαναφέρει στο Πατριαρχείο πληθυσμούς που από φόβο είχαν προσχωρήσει στην Εξαρχία. Ήταν ουσιαστικός αρχηγός όλων των αντάρτικων σωμάτων που δρούσαν στις περιφέρειες Μοναστηρίου και Καστοριάς.

Ο αγώνας του τερματίστηκε στο χωριό Στάτιτσα. Η συμμορία των Κομιτατζήδων του Μήτρου Βλάχου τον πρόδωσαν στις τουρκικές αρχές κι ένα τουρκικό απόσπασμα κύκλωσε σύντομα το χωριό. Μετά σύντομη ανταλλαγή πυρών κάποια σφαίρα τον βρήκε στη μέση και πέθανε έπειτα από μισή ώρα. Για να μην πέσει η σορός του καπετάν Μίκη Ζέζα στα χέρια των Τούρκων, οι σύντροφοι τον πήραν μαζί τους, του έκοψαν το κεφάλι για να μην τον αναγνωρίσουν οι Τούρκοι. Τελικά τα οστά του έθαψε ο Μητροπολίτης Καστοριάς Γερμανός Καραβαγγέλης το 1907 στη Μητρόπολη της Καστοριάς. Εκεί έμειναν ως το 1950, οπότε μεταφέρθηκαν στο διπλανό παρεκκλήσι των Ταξιαρχών. Από την πρώτη στιγμή ο Παύλος Μελάς τροφοδοτεί όλα τα είδη του γραπτού λόγου. Ο Παπαντωνίου αποκαλεί τον Μελά αιτό και ο Παλαμάς παλληκάρι: «Στον τόπο που σε πλάγιασε το βόλι, ω παλληκάρι!

/ πανάλαφρος ο ύπνος σου...» Τον θρύλο, όμως, του Μελά τον διατηρεί και τον γιγαντώνει η λαϊκή μούσα. Δημοτικά άσματα, κυρίως για τον θάνατό του, βρίσκουμε σε όλα τα μήκη και πλάτη του Ελλαδικού χώρου. «Ο μύθος του Παύλου Μελά δηλαδή η αλήθεια του Παύλου Μελά, γιατί ο μύθος είναι η αλήθεια, αυτό μένει όταν ξεχνάμε τα πάντα» γράφει ο Ν. Γ. Πεντζίκης, ενώ ο Μοναστηριώτης Γεώργιος Μόδης - χρονικογράφος του Μακεδονικού αγώνα - τόνισε «Υπήρξε αναμφιβόλως ιδανικός ήρωας, ευγενέστατος άνθρωπος και λαμπρός χριστιανός».

Ο Παύλος Μελάς άφησε στα 34 χρόνια την τελευταία του πνοή και έγινε ήρωας και σύμβολο του Μακεδονικού Αγώνα. Ο θάνατός του συγκλόνησε την Ελλάδα και στάθηκε αφορμή για την ένταση του Μακεδονικού Αγώνα. Μάλιστα επιγραμματικά ο Ίων Δραγούμης τόνισε: «Ο Μελάς... με τη σπίθα του άναψε στον καθένα, πολλοί που ήταν τυφλοί ως τότε είδαν» Αυτό ισχύει και σήμερα, που πρέπει να γνωρίζουν οι νεώτεροι για να κρατηθεί η συνέχεια της Μακεδονίας και η ιστορική της ταυτότητα.

Πηγές:protothema.gr- olympia.gr - youtube.com